

Byla C-326/22

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį

Gavimo data:

2022 m. gegužės 13 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Sąd Rejonowy dla miasta stołecznego Warszawy w Warszawie
(Lenkija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2022 m. kovo 18 d.

Ieškovė:

Z. sp. z o.o.

Atsakovas:

A. S.A.

Pagrindinės bylos dalykas

Reikalavimas, kad atsakovas (bankas) pateiktą vartojimo kredito sutartį, kurios, ieškovės nuomone, yra būtinos tam, kad ji galėtų pareikšti atsakovui reikalavimus dėl ne su palūkanomis susijusių kredito išlaidų grąžinimo

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinančios Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66) 16 straipsnio 1 dalies išaiškinimas; SESV 267 straipsnis

Prejudicinis klausimas

Ar atsižvelgiant į Sąjungos teisės veiksmingumo principą, Direktyvos 2008/48 16 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vartotojas arba verslininkas, kuriam vartotojas perleido iš šios direktyvos nuostatos kylančias savo teises, gali

remdamasis šia nuostata reikalauti, kad kredito davėjas pateiktų sutarties (taip pat taisyklių, kurios yra sutarties dalis) kopiją ir informaciją apie kredito grąžinimą, kurios yra būtinos siekiant patikrinti, ar teisingai apskaičiuotos sumos, išmokėtos vartotojui grąžinant proporcingą visų kredito išlaidų dalį, jam anksčiau termino grąžinus kreditą, ir norint pareikšti ieškinį dėl galimo šių sumų grąžinimo?

Nurodomi Sąjungos teisės aktai ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisprudencija

2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinti Tarybos direktyvą 87/102/EEB: 16 straipsnio 1 dalis

1990 m. birželio 19 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas *Factortame ir kt.*, C-213/89, EU:C:1990:257

Nurodomi nacionalinės teisės aktai

1. *Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim* (2011 m. gegužės 12 d. Vartojimo kredito įstatymas) (*Dz. U.* 2022, 246 pozicija), toliau – Vartojimo kredito įstatymas: 49 straipsnio 1 ir 2 dalys
2. *Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego* (1964 m. lapkričio 17 d. Civilinio proceso kodeksas) (*Dz. U.* 2021, 1805 pozicija), toliau – CPK: 19 straipsnio 1 dalis, 98 straipsnio 1 dalis, 130 straipsnio 1 ir 2 dalys, 130^{1a} straipsnio 1–3 dalys, 187 straipsnio 1 dalies 1 punktas, 248 straipsnis
3. *Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny* (1964 m. balandžio 23 d. Civilinis kodeksas) (*Dz. U.* 2020, 1740 pozicija): 123 straipsnio 1 dalies 1 punktas

Trumpas faktinių aplinkybių aprašymas

1. Atsakovas (bankas) sudarė vartojimo kredito sutartis su keliais ieškovės teisiniais pirmtakais (vartotojais).
2. Atskirų vartotojų paimtos paskolos buvo grąžintos anksčiau termino.
3. Vartotojai, kurie su atsakovu buvo sudarę atskiras vartojimo kredito sutartis, pagal teisių ir pareigų perleidimo sutartis faktiškai perleido ieškovei savo reikalavimus atsakovui dėl pinigų grąžinimo pagal Vartojimo kredito įstatymo 49 straipsnio 1 ir 2 dalis, siejamas su 5 straipsnio 6 dalies a ir b punktais (ne su palūkanomis susijusių kredito išlaidų grąžinimo).

- 4 Šiuos reikalavimus perėmusi ieškovė reikalauja, kad atsakovas pateiktų jai minėtas vartojimo kredito sutartis ir kiekvienai iš šių sutarčių taikomas taisyklės, papildomas sutartis, įskaitant draudimo sutartis ir jų bendrąsias sąlygas, ir tam tikrą informaciją, nes nurodyti vartotojai neturi šių sutarčių kopijų (jas prarado).
- 5 Be to, ieškovė prašo įpareigoti atsakovą elgtis tam tikru būdu – pateikti tam tikrą informaciją, susijusią su sudaryta kredito sutartimi.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 6 Neginčijamas yra faktas, kad atsakovą ir ieškovės teisinius pirmtakus siejo vartojimo kredito sutartys.
- 7 Atsakovas atsisako tenkinti ieškovės prašymą ir teigia, kad nėra teisinio pagrindo išduoti ieškovei (ir jos teisiniams pirmtakams) prašomus dokumentus, t. y. sutartis, net jei vartotojai – kaip šiuo atveju – atleido atsakovą nuo pareigos neatskleisti banko paslapties ir įgaliojo ieškovę pareikalauti pateikti atsakovo ir atskirų vartotojų sudarytas paskolos sutartis.

Glaustas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

- 8 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo nuomone, kyla klausimas, dėl kurio reikalingas Sąjungos teisės, t. y. Direktyvos 2008/48 16 straipsnio, siejamo su Sąjungos teisės veiksmingumo principu, išaiškinimas. Nėra abejonių, kad tiek Europos Sąjungos, tiek nacionalinės teisės aktų leidejai, siekdami užtikrinti stiprią vartotojų apsaugą, numatė galimybę susigrąžinti dalį su kredito sutartimi susijusių išlaidų išankstinio kredito grąžinimo atveju. Iš nacionalinės teisės nuostatų matyti, kad šio reikalavimo buvimą turi įrodyti ieškovas (vartotojas), o to negalima padaryti nepateikus teismui sutarties sudarymo įrodymų.
- 9 Atrodo, kad be sutarties ir informacijos apie kredito grąžinimo būdą vartotojas negali įvertinti, pirma, kredito davėjo apskaičiuotų grąžintinų ne su palūkanomis susijusių kredito išlaidų teisingumo ir, antra, ieškinio pateikimo ekonominio naudingumo. Tai kelia rimtų abejonių dėl vartotojui suteiktos teisės į proporcingą ne su palūkanomis susijusių kredito išlaidų dalies grąžinimą veiksmingumo, kai vartotojas niekaip negali patikrinti, ar jis turi teisę į ne su palūkanomis susijusių kredito išlaidų grąžinimą ir kokia apimtimi.
- 10 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad vartotojas neprivalo saugoti sutarties kopijos. Paprastai vartotojas neturi techninių galimybių nuolat saugoti sudarytų sutarčių kopijų, nes sutarčių, kurioms taikomas Vartojimo kredito įstatymo 49 straipsnis, šalys dažniausiai yra mažas pajamas gaunantys asmenys, kurie sudaro daug trumpalaikių paskolų, atitinkančių vartojimo kredito apibrėžtį. Taigi, yra tikimybė, kad šie vartotojai praras jiems išduotus sutarčių egzempliorius ir kad išankstinio vartojimo kredito grąžinimo momentu daugelis jų

gali nebeturėti sutarties egzemplioriaus, todėl negalės veiksmingai patikrinti savo reikalavimų kredito davėjui, grindžiamų Vartojimo kredito įstatymo 49 straipsniu.

- 11 Yra paplitusi praktika ankstesnį kreditą gražinti imant naują paskolą. Tokiu atveju pinigai į vartotojo sąskaitą nepervedami, todėl vartotojas neturi tikslios informacijos, kada paskola buvo gražinta.
- 12 Vartotojų padėties nepagerina tai, kad jie gali kreiptis į privačias įmones, kurios teikia informaciją apie skolas. Tai susiję su papildomomis išlaidomis, kurios gali būti kliūtis pasinaudoti savo teisėmis pagal Sąjungos teisę. Be to, tokia informacija nėra išsami ir nebūtinai apima informaciją apie visus prisiimtus įsipareigojimus.
- 13 Tiesa, pagal nacionalinę proceso teisę teismas gali įpareigoti nurodytą asmenį pateikti tam tikrus dokumentus (CPK 248 straipsnis), tačiau tokiu įpareigojimu nėra tikslinamas ieškinys ir jis taikomas tik priėmus ieškinį.
- 14 Vis dėlto viena iš ieškinio pateikimo sąlygų yra ta, kad reikalavimas turi būti tiksliai apibrėžtas (CPK 187 straipsnio 1 dalies 1 punktas), o tai neįmanoma, jei vartotojas ar jo teisių perėmėjas neturi kredito sutarties ir informacijos apie skolos gražinimo datą. Tokiu atveju pirmininkaujantis teisėjas turės reikalauti pašalinti formalius ieškinio trūkumus (CPK 130 straipsnio 1 dalis), o jei trūkumų nepavyks pašalinti, ieškinys gali būti gražintas, taigi jis nesukels jokių pasekmių, kurios įstatyme siejamos su jo pateikimu (CPK 130 straipsnio 2 dalis).
- 15 Vartotojui, kuriam atstovauja profesionalus atstovas, taip pat gresia ieškinio gražinimas nepareikalavus jo pataisyti (CPK 1301a straipsnis) arba gali būti suteikta teisė pataisyti ieškinį per vieną savaitę nuo nutarties gražinti ieškinį įteikimo dienos (CPK 130^{1a} straipsnio 3 dalis).
- 16 Jeigu vartotojas savo reikalavimą suformuluotų neapgalvotai, tuo atveju, jei reikalavimas viršytų faktiškai gautiną sumą, jis rizikuotų pralaimėti bylą ir turėtų padengti bylinėjimosi išlaidas. Lenkijos jurisprudencijoje įsitvirtinusi pozicija, kad ieškovas, kuris atsisako ieškinio arba kurio ieškinys atmetamas, pralaimi bylą, išskyrus atvejį, kai atsakovas atlieka mokėjimą bylos nagrinėjimo metu.
- 17 Žinoma, nacionalinėje jurisprudencijoje pripažįstama, kad ieškovas gali įrodyti, jog ieškinio pateikimas buvo būtinas jo teisėms apginti, ir tokiu atveju sumokėti minėtų išlaidų iš jo nereikalaujama. Vis dėlto šioje byloje nagrinėjamos situacijos suformuota jurisprudencija neapima, todėl gali būti, kad kai kurie teismai tokioje situacijoje pripažins, jog praradęs sutartį pats vartotojas yra kaltas dėl to, kad negalėjo nustatyti reikalavimo sumos, todėl turėtų padengti su tuo susijusias išlaidas. Ieškinį pateikusio asmens, kuris vėliau iš dalies atsiima ieškinį, atleidimas nuo tokių išlaidų yra šalių atsakomybės už bylos nagrinėjimo rezultatus principo išimtis (CPK 98 straipsnio 1 dalis). Ši išimtis turi būti aiškinama siaurai, todėl vartotojui kyla daug neaiškumų pateikiant ieškinį.

- 18 Jei vartotojas pateiktų ieškinį dėl mažesnės sumos nei jam priklausanči suma, likusiai mokėtina sumai galėtų būti taikomas senaties terminas. Nusistovėjusioje nacionalinėje jurisprudencijoje pripažįstama, kad Civilinio kodekso 123 straipsnio nuostatoje, kurioje apibrėžiama, kada senaties termino eiga nutrūksta, numatyta, kad iš esmės senaties termino eiga nutrūksta pateikus ieškinį, tačiau tik dėl tos ieškinio dalies, kuri buvo nurodyta ieškinyje.
- 19 Šios taisyklės išimtis taikoma tik tiems reikalavimams, kurių negalima nustatyti ieškinio pareiškimo metu, nes jie kyla dėl teismo atlikto konkretaus turto vertinimo konkrečiu metu. Šiuo atveju taip nėra.
- 20 Be to, nesant sutarties vartotojas negali įvertinti, ar jam apskritai verta reikšti savo reikalavimą, arba patikrinti, ar jo kreditas buvo teisingai apskaičiuotas po to, kai jis buvo gražintas anksčiau termino. Vartotojas yra silpnesnioji sutarties šalis ir, priešingai nei įmonės, neturi priemonių išsaugoti visus jam svarbius dokumentus. Taigi, praradęs sutarties egzempliorių, gautą jos sudarymo metu, vartotojas netenka realios galimybės pareikšti reikalavimus pagal Vartojimo kredito įstatymo 49 straipsnio 1 ir 2 dalis (t. y. reikalavimus, tiesiogiai grindžiamus Direktyvos 2008/48 16 straipsniu) ir įvertinti šių reikalavimų pagrįstumą.
- 21 Iš suformuotos Europos Sąjungos Teisingumo teismo jurisprudencijos matyti, kad nacionaliniai teismai turi užtikrinti Europos Sąjungos teisės veiksmingumą. Šis reikalavimas taip pat reiškia, kad prireikus teismai turi teisę imtis priemonių, kurios nacionalinės teisės normose nenumatytos (1990 m. birželio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Factortame ir kt.*, C-213/89, EU:C:1990:257). Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių, ar, atsižvelgiant į Sąjungos teisėje įtvirtintą veiksmingumo principą, pagal Direktyvos 2008/48 16 straipsnį suteikiama teisė reikalauti pateikti dokumentus, kaip antai vartojimo kredito sutartį, grąžinus kreditą prieš terminą, ir informaciją apie kredito grąžinimo datą ir sumą, kai šiuos dokumentus būtina gauti siekiant įvertinti, ar yra pagrindas pateikti ieškinį, ir veiksmingai pateikti ieškinį, kad kitai šaliai nereikėtų atlyginti bylinėjimosi išlaidų arba kad daliai reikalavimo nesueitų senaties terminas.
- 22 Jei vartotojas neturėtų teisės pareikšti tokio reikalavimo, jam būtų gerokai sunkiau apginti savo teises pagal Direktyvos 2008/48 16 straipsnį. Ieškinio pateikimas iš tiesų būtų susijęs su didele rizika, kuri gali atgrasyti nuo pirmiau minėto reikalavimo įgyvendinimo.
- 23 Sutarties nebuvimo faktas pats savaime taip pat atima iš vartotojo teisę įvertinti, ar apskritai būtina ir ekonomiškai naudinga pradėti bylinėjimosi procesą. Taigi, vartotojas arba jo teisių perėmėjas (pagal teisių ir pareigų perleidimo sutartį) neturi galimybės vienareikšmiškai nustatyti savo padėties, o tai taip pat gali atgrasyti jį nuo reikalavimo pareiškimo kredito davėjui. Visos šios aplinkybės reiškia, kad minėti subjektai, viena vertus, negali įrodyti savo teisių kredito davėjo atžvilgiu ir, kita vertus, šių teisių gynimas, jei jie nusprendžia pateikti ieškinį,

nepaisant to, kad nėra aiškaus jų reikalavimų pagrįstumo įvertinimo, yra labai apsunkintas (dėl didelės rizikos, kuri kyla ieškovui pareiškus ieškinį).

DARBINIS VERTINIMAS